

Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze

<https://valodaskonsultacijas.lv/lv/questions/848>

Jautājums

Vai latviešu literārajā valodā ir lietojams vārds *malacis*?

Atbilde

Vārds *malacis* ir literārās sarunvalodas vārds.

Vārds *malacis* ir aizguvums no krievu valodas, tā pamatā ir vārds *молодец*, taču tas nav aizgūts vis padomju laikā, bet jau 19. gadsimtā. Vārds ir ienācis kā barbarisms, tātad nevēlams aizguvums, un tam ir bijusi negatīva konotācija, proti, negatīva emocionālā, stilistiskā nokrāsa, jo tas ienācis ar nozīmi 'rokaspuisis, tāds, kurš arī gatavs uz amorālu rīcību'. Tiesa gan, tā jau kļuvusi par vēsturisku nozīmi, un pašā krievu valodā arī nostiprinājušās divas citas.

Pirmajā nozīmē *молодец* ir 'jauns, stiprs, brašs puisis'. Šāda nozīme ir fiksēta arī Mīlenbaha–Endzelīna vārdnīcā: tas ir 'jauns, brašs puisis'. Par malačiem latviešu valodā saukti arī plostu vadītāja palīgi – plostu strādnieki.

Otrā nozīme savukārt ir laika gaitā nostiprinātā sarunvalodas nozīme – 'vārdu *malacis* lieto, lai kādu uzslavētu'. Šī nozīme atrodama arī astoņu sējumu „Latviešu literārās valodas vārdnīcā” ar sarunvalodas nokrāsas atzīmi.

Daži bieži izmantoti barbarismi ar laiku kļūst pierasti, nešķiet vairs tik nosodāmi un iegūst literārās sarunvalodas elementu tiesības. Latviešu valodā tādi ir galvenokārt ģermānismi, piemēram, *lustīgs*, *kreņķi*, *dancot*, *beķereja*, kā arī daži samērā sen aizgūti rusismi, piemēram, *klapatas*.

Literārā sarunvaloda nav uzskatāma par žargonu vai vienkāršrunu, un literārās sarunvalodas vārdam *malacis* nav negatīvas nokrāsas.

Vārda biežais lietojums, visticamāk, skaidrojams ar to, ka tas ir ērti lietojams, lai kādu uzslavētu. Latviešu valodā ierasts uzsist darītājam uz pleca un teikt: „Krietni pastrādāts!”, „Labs darbiņš padarīts!”, proti, ierasts vērtēt pašu darbu, nevis darītāju. Ja mēs sakām, ka cilvēks ir, piemēram, attapīgs vai izdarīgs, tad tā jau ir pastāvīga, piemītīga īpašība, nevis attiecināma uz viņu tikai konkrētajā brīdī. Iespējams, attapība vai izdarība nebūt nav šim cilvēkam raksturīgas īpašības, taču ar vārdu *malacis* iespējams viņu uzslavēt tieši par šo konkrēto darbu,

kas ir secies izcili.

